

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Комітет з питань етики

РІШЕННЯ

від 15 березня 2024 року № 22 (87)

про внесення на розгляд

**Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
подання про наявність у дисертації доктора економічних наук
Онищенко В. О. «Основи формування інвестиційної політики регіону»
фактів академічного плагіату**

До Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство) 28 червня 2023 року (реєстр. № 20-АД) надійшла скарга в електронній формі від кандидата біологічних наук, старшого наукового співробітника Смірнова О. Ю. щодо виявлення фактів академічного плагіату в захищеній 19 лютого 2002 року на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.170.01 Інституту економіко-правових досліджень НАН України дисертації доктора економічних наук Онищенко Володимира Олександровича «Основи формування інвестиційної політики регіону» (далі – скарга 20-АД).

Комітет з питань етики (далі – Комітет) своїм рішенням від 12 липня 2023 року № 29 (42) прийняв скаргу 20-АД до розгляду та призначив доповідачем Назарова І. В.

Про прийняття скарги 20-АД до розгляду Комітетом належним чином були проінформовані державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України» (вих. № 941 від 14 липня 2023 року), як установа, спеціалізована вчена рада якої прийняла рішення про присудження наукового ступеня, та Онищенко В.О. (вих. № 942 від 14 липня 2023 року), як особа, стосовно дисертації якої подано скаргу.

Відповідно до вимог Порядок розгляду скарг/повідомлень щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, затвердженого Національним агентством 21 червня 2022 року (зі змінами) рішенням Комітету від 12 липня 2023 № 29 (42) за дорученням доповідача за скаргою 20-АД перевірку викладених у скарзі відомостей здійснював секретаріат Національного агентства. З метою проведення додаткової перевірки обставин та матеріалів справи рішенням Комітету від 06 жовтня 2023 року № 44 (57) було продовжено строк розгляду скарги 20-АД до 11 листопада 2023 року.

Рішенням Національного агентства від 24 жовтня 2023 року (протокол № 16 (45) від 24 жовтня 2023 року) затверджено Порядок розгляду скарг/повідомлень

щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації (далі – Порядок) у новій редакції та встановлено, що він набуває чинності з дня, наступного після його затвердження. Оскільки під час розгляду скарги 20-АД було змінено нормативно-правове регулювання, в Комітеті відсутні підстави для застосування нечинного попереднього регулювання. Відтак Комітетом застосовується Порядок у новій редакції з дня набрання ним чинності.

Відповідно до пункту 12 Порядку в новій редакції уповноважений підрозділ секретаріату Національного агентства здійснює перевірку викладених у скарзі відомостей щодо наявності у дисертації фактів академічного плагіату у строк до шести місяців з дня прийняття її до розгляду Комітетом.

Уповноважений підрозділ секретаріату Національного агентства 12 січня 2024 року надав Голові Комітету Звіт перевірки відомостей щодо наявності фактів академічного плагіату у захищеній дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук Онищенко В. О. «Основи формування інвестиційної політики регіону» з результатами проведеного аналізу виявлених за допомогою відповідного програмного забезпечення фрагментів збігів щодо неправомірного використання наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів без відповідного посилання (реєстр. № 2 від 11 січня 2024 року, далі – матеріали перевірки).

Згідно з пунктом 14 Порядку у новій редакції Голова Комітету, отримавши від уповноваженого підрозділу секретаріату Національного агентства матеріали перевірки, передає їх протягом сімох робочих днів на ознайомлення членам Комітету та визначає доповідача зі складу Комітету, який не пізніше одного місяця від дня отримання ним матеріалів перевірки подає Голові Комітету мотивований проект рішення Комітету.

На підставі наведеного з метою дотримання вимог пункту 14 Порядку розгляду Головою Комітету 16 січня 2024 року було визначено доповідачем за скаргою Назарова І. В., яким 15 лютого 2024 року було подано мотивований проект рішення Комітету.

Відповідно до абзацу восьмого пункту 14 Порядку Головою Комітету було призначено засідання Комітету з розгляду скарги 20-АД на 23 лютого 2024 року.

Згідно із вимогами пункту 15 Порядку скаржника, установу, спеціалізована вчена рада якого прийняла рішення про присудження наукового ступеня, та особу, стосовно дисертації якої розглядається скарга було належним чином повідомлено про дату, час та місце проведення засідання із наданням посилання для участі в засіданні засобами відеозв'язку в режимі реального часу.

19 лютого 2024 року від Онищенко В. О., як особи, стосовно дисертації якої розглядається скарга, надійшло звернення з проханням про перенесення дати засідання Комітету на березень поточного року у зв'язку із службовим відрядженням закордон та бажанням взяти участь у засіданні Комітету.

23 лютого 2024 року Комітетом з урахуванням наведених обставин було оголошено перерву у засіданні до 05 березня 2024 року.

01 березня 2024 року від Онищенко В. О. надійшов лист з проханням про перенесення дати засідання Комітету на квітень поточного року у зв'язку із

перебуванням у медичному закладі за станом здоров'я та бажанням взяти участь у засіданні Комітету.

Комітет рішенням від 05 березня 2024 року № 15 (80) переніс розгляд скарги 20-АД щодо порушення академічної доброчесності у дисертації доктора економічних наук Онищенко В. О. «Основи формування інвестиційної політики регіону» на 15 березня 2024 року.

13 березня 2024 року доповідачу за скаргою 20-АД Назарову І. В., як заступнику Голови Національного агентства, до повноважень якого входить відповідний напрямок діяльності, згідно із абзацом другим пункту 8 Порядку стало відомо про надходження до Національного агентства від Книша Миколи Вікторовича, як фізичної особи, який є одночасно представником Онищенко В. О. за скаргою 20-АД, скарги/повідомлення про наявність фактів академічного плагіату у докторській дисертації доповідача за скаргою 20-АД Назарова І. В.

14 березня 2024 року доповідачем за скаргою 20-АД Назаровим І. В. з метою попередження конфлікту інтересів та уникнення сумніву у можливості діяти неупереджено під час доповіді було подано письмову заяву про самовідвід.

Враховуючи те, що всі члени Комітету мали достатньо часу, зокрема, і через перенесення розгляду скарги 20-АД за зверненнями Онищенко В. О., для ознайомлення, вивчення та аналізу матеріалів перевірки за скаргою, Головою Комітету було визначено доповідачкою на засіданні Комітету 15 березня 2024 року за скаргою 20-АД члена Комітету Фесенко Л. С.

На засіданні Комітету 15 березня 2024 року на підставі заяви Назарова І. В. було прийнято рішення про відвід члена Комітету.

Також на засіданні Комітету 15 березня 2024 року представником Онищенко В. О. Книшом М. В. було подано заяви про відвід членів Комітету Назарова І. В., Алькеми В. Г., Єременко О. В., Фесенко Л. С.

Відвід членів Комітету Назарова І.В., Алькеми В.Г., Єременко О.В., представник Онищенко В. О. Книш М. В. мотивував тим, що у їх дисертаціях на здобуття ступеня доктора наук ним виявлено ознаки академічного плагіату, про що ним проінформовано Національне агентство, «що може викликати суперечності під час ухвалення ними рішення, оскільки вони, ймовірно, хотіли приховати ознаки академічного плагіату в їх роботах від компетентного органу та уникнути можливої відповідальності, пов'язаної з цим». Окремо Книшом М. В. було наголошено, що скарги щодо членів Комітету були подані ним як «одночасно з тим є представником Онищенко Володимира Олександровича, що може вплинути на рішення вказаних осіб щодо Онищенко Володимира Олександровича». Також представником Онищенко В. О. було зазначено, що стосовно члена Комітету Фесенко Л. С. ним було виявлено ознаки академічного плагіату у її магістерській роботі, про що ним «подано відповідне повідомлення до Національного авіаційного університету щодо скасування рішення про присудження ступеня магістра».

Відповідно до пункту 19 Порядку у разі наявності у члена Комітету реального або потенційного конфлікту інтересів або за наявності інших підстав, що можуть свідчити про його упередженість під час розгляду

скарги/повідомлення на засіданні Комітету, за рішенням Комітету він відводиться від відповідного розгляду. Член Комітету не бере участі у вирішенні питання щодо власного відводу або самовідводу.

Оцінюючи доводи представника Онищенка В. О. Книша М. В. на користь відводу членів Комітету щодо «ймовірно, хотіли приховати ознаки академічного плагіату в їх роботах від компетентного органу та уникнути можливої відповідальності, пов'язаної з цим», Комітет зазначає наступне.

Згідно із частиною сьомою статті 28-1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня кандидата наук, доктора наук у разі встановлення відповідно до законодавства фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти здійснюється у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, та може бути оскаржено відповідно до законодавства.

Відповідно до частини дев'ятої статті 19 Закону України «Про вищу освіту» у складі Національного агентства утворюється, зокрема, Комітет з питань етики для попереднього розгляду питань, що належать до компетенції Національного агентства. Комітет з питань етики розглядає питання порушення академічної доброчесності і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Таким чином, єдиним компетентним органом згідно чинного законодавства щодо розгляду питань порушення академічної доброчесності в дисертаціях доктора та кандидата наук є Національне агентство, у складі якого утворено Комітет з питань етики.

Згідно із додатком «Перелік та повноваження комітетів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» до Положення про комітети Комітет з питань етики розглядає скарги (повідомлення) щодо виявлення академічного плагіату, фабрикацій, фальсифікацій і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Процедура розгляду скарг щодо виявлення академічного плагіату, фабрикацій, фальсифікацій визначена Порядком. Так, відповідно до абзацу третього пункту 8 Порядку за дорученням заступника Голови Національного агентства, до повноважень якого входить відповідний напрямок, уповноважений підрозділ секретаріату Національного агентства здійснює перевірку поданої скарги/повідомлення на відповідність вимогам пунктів 4–7 Порядку та надає результати перевірки Голові Комітету у строк до десяти робочих днів від дати надходження.

Станом на момент засідання Комітету, його членам не було відомо про надходження скарг щодо порушення академічної доброчесності в докторських дисертаціях Алькеми В. Г., Єременко О. В., а Голові Комітету результати перевірки, у разі надходження таких скарг, не надавалися. Також станом на момент прийняття рішення Комітетом його членам не було відомо про інформування Національного агентства про подання повідомлення до

Національного авіаційного університету щодо скасування рішення про присудження ступеня магістра Фесенко Л. С.

Водночас твердження Книша М. В., що він виступає і як скаржник, і як представник Онищенка В. О., можуть свідчити про створення ним умов штучного конфлікту інтересів.

За змістом пунктів 16, 18 Порядку участь представника особи, щодо якої подано скаргу, не є обов'язковою, а факультативною. Онищенко В. О. мав можливість та безпосередньо взяв участь у засіданні Комітету, особисто висловив свою позицію, надав пояснення по суті розгляду скарги. При цьому заяви представників Онищенка В. О. також були розглянуті Комітетом.

Відтак питання порядку денного стосується розгляду дотримання академічної доброчесності в докторській дисертації Онищенка В. О., а припущення представника Онищенка В. О. Книша М. В. не підтверджуються обставинами справи, тому Комітет не вбачає порушень прав особи, щодо дисертації якої подано скаргу, або його представників.

Також Комітет, застосовуючи аналогію права, бере до уваги позицію Верховного Суду, яка застосовується в адміністративному судочинстві: «... не можуть бути підставами для відводу колегії суддів заяви, які містяться лише на припущеннях про існування відповідних обставин, не підтвержені належними й допустимими доказами» (Постанова Верховного Суду від 30 листопада 2020 року у справі № 806/1943/18).

Окрім цього, Комітет звертає увагу, що згідно із пунктом 5 Розділу IX Положення про комітети рішення Комітету вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більшість членів від повного складу комітету.

Таким чином, подання представником Онищенка В. О. заяви про відвід чотирьох з семи членів Комітету може переслідувати мету зупинити розгляд скарги щодо Онищенка В. О. як особи, щодо дисертації якої подано скаргу щодо порушення академічної доброчесності.

Наведені обставини можуть свідчити про зловживання правом з боку представника Онищенка В. О. Книша М. В.

Як зазначає Верховного Суд у Постанові від 09 лютого 2021 року у справі № 910/5251/20, зловживання правом – це свого роду спотворення права. У цьому випадку особа надає своїм діям повну видимість юридичної правильності, використовуючи насправді свої права в цілях, які є протилежними тим, що переслідує позитивне право.

Також, в уже згаданій постанові від 30 листопада 2020 року у справі № 806/1943/18 Верховний Суд констатує, що сторони повинні утримуватися від використання прийомів, які пов'язані із зволіканням у розгляді справи, та добросовісно й максимально використовувати всі засоби законодавства для прискорення процедури слухання справи.

На підставі наведеного рішенням Комітету на засіданні 15 березня 2024 року було відмовлено представнику Онищенка В. О. у відводі членів Комітету Алькеми В. Г., Єременко О. В., Фесенко Л. С.

За наслідками вивчення матеріалів перевірки, а також інформації, наданої доповідачем, Комітет дійшов висновку про наявність фактів академічного плагіату у дисертації доктора економічних наук Онищенка В. О. «Основи формування інвестиційної політики регіону».

У дисертації Онищенка В. О. «Основи формування інвестиційної політики регіону» за допомогою програмного забезпечення, у тому числі з використанням функції автоматичного перекладу, виявлено численні текстові збіги з джерелами інших авторів без належних посилань.

Відповідно до результатів проведеної перевірки виявлені численні текстові збіги з наступними опублікованими текстами інших авторів без належних посилань:

Адамик Б. П. Функції Національного банку в системі регулювання грошово-кредитних відносин в економіці України [Текст] : дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01 - фінанси, грошовий обіг і кредит. – Тернопіль : ТАНГ, 1999. – 203 с.

Дедиков А. И. Инвестиции и структура экономики Украины. – ПГАСиА (Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры). Днепропетровск: ВТД и КМТ, 1997.

Долан Э. Дж. и др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика/Пер. с англ. В. Лукашевича и др.; Под общ.ред. В. Лукашевича. – М., 1996 – 448 с.

Кудрявський В. М. Умови забезпечення макроекономічної збалансованості та їх застосування в регулюванні банківської системи [Текст] : дис... канд. екон. наук: 08.02.03; Науково-дослідний економічний ін-т Міністерства економіки України. – К., 2001. – 175 арк.

Лютий І. О. Грошово-кредитна політика та механізм її реалізації в Україні: дис. ... д-ра екон. наук: 08.01.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2000. – 423 с.

Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. В 2-х тт. Т. 1. – М.: Республика, 1992. – 399 с.

Мертенс А. В. Инвестиции. Курс лекций по современной финансовой теории. Киев: Киевское инвестиционное агентство, 1997. – 416 с.

Петраков Н. Я. Некоторые аспекты дискуссии об экономических методах хозяйствования. М.: Экономика, 1966. – 126 с.

Усоскин В. М. Современный коммерческий банк: управление и операции.– М.: ИПЦ «Вазар-Ферро», 1994. – 320 с.

Комітетом були отримані письмові пояснення від державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України» (№ 1919 від 06 жовтня 2023 р.) та від уповноваженої Онищенком В. О. особи – Тарана Д. П. (№ 1939 від 10 жовтня 2023 р., № 243 від 19 лютого 2024 р., № 387 від 8 березня 2024 р., № 388 від 8 березня 2024 р., № 403 від 12 березня 2024 р., № 405 від 12 березня 2024 р., № 409 від 13 березня 2024 р., № 434 від 15 березня 2024 р., № 435 від 15 березня 2024 р.) про відсутність у

дисертації Онищенко В. О. фактів академічного плагіату та законних підстав до розгляду скарги.

При оцінці матеріалів перевірки, а також наданих закладом та Онищенко В. О. пояснень, Комітет керується пунктом 21 Порядку розгляду скарг, згідно якого будь-які документи чи свідчення про наявність або відсутність у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації не є вирішальними, не мають наперед визначеного значення для Комітету і враховуються в сукупності з іншими документами та матеріалами при прийнятті рішень відповідно до цього Порядку.

Комітет бере до уваги, що відповідно до пункту 38 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, особа, якій за рішенням МОН (МОНмолодьспорту, ВАК) видано диплом доктора (кандидата) наук, може бути позбавлена відповідного ступеня у разі виявлення порушень вимог нормативно-правових актів з питань атестації наукових кадрів, чинних на момент прийняття рішення МОН (МОНмолодьспортом, ВАК) про видачу відповідного диплома або затвердження рішення ради про присудження ступеня доктора філософії.

Згідно з пунктом 16 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 644 з наступними змінами і доповненнями, чинними на момент видачі відповідного диплома Онищенко В. О., у разі текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту.

Згідно із пунктом 1.3. Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій (далі – Основні вимоги), затверджених наказом Вищої атестаційної комісії України від 21.03.1997 № 121 «Про запровадження переліків та форм документів, що використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників», при написанні дисертації здобувач повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі результати.

Пунктом 4.6. Основних вимог, зокрема, передбачено, що при написанні дисертації здобувач повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в дисертації, або на ідеях і висновках яких розроблюються проблеми, задачі, питання, вивченню яких присвячена дисертація. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді

в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в дисертації. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в дисертації.

При цьому частиною четвертою статті 42 Закону України «Про освіту» визначено, що порушенням академічної доброчесності вважається, зокрема, академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Відтак поняття «текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело» в дисертації, які є підставою порушення клопотання про позбавлення особи наукового ступеня, узгоджується із визначенням академічного плагіату, закріпленого частиною четвертою статті 42 Закону України «Про освіту».

На підставі наведеного відповідно до частини дев'ятої статті 19 Закону України «Про вищу освіту», частини четвертої статті 42 Закону України «Про освіту», частини сьомої статті 28-1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», пунктів 38, 41 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, пункту 16 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 644 з наступними змінами і доповненнями, чинними на момент видачі відповідного диплома Онищенко В. О., пунктів 1.3 та 4.6 Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій, затверджених наказом Вищої атестаційної комісії України від 21.03.1997 № 121 «Про запровадження переліків та форм документів, що використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників», пунктів 21-22 Порядку розгляду скарг/повідомлень щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, затвердженого на засіданні Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (протокол № 16 (45) від 24 жовтня 2023 року), Комітет

ВИРІШИВ: внести на розгляд Національного агентства подання про наявність у дисертації доктора економічних наук Онищенко В. О. «Основи формування інвестиційної політики регіону» фактів академічного плагіату.

Голова Комітету

Артем АРТЮХОВ